

Galpert Ernő

Ez az osztálykép az iskolaudvaron készült. Középen a tanárunk, Moskovics Haja van. Én az első vagyok jobbról az első sorban. A kép 1933-ban készült, Munkácson. Amikor három éves lettem, a szüleim beíratkoltak egy héderbe. A fiúk hároméves korban kezdték a tanulást. A héderben a foglalkozások fél hétkor kezdődtek, úgyhogy édesanyám minden nap fél hatkor keltett. Ez főleg télen volt nagyon rossz: sötét volt, hideg volt, de menni kellett. Annak a hédernek, ahova én jártam, nem volt külön épülete, a tanítás a melamed lakásának egy kicsi, szegényes szobájában folyt, az épület a zsinagóga kertjében volt. Nem tudom, mennyit fizettek neki a szülők egy-egy gyerek után, de nyilván keveset. Télen mindegyikünknek magával kellett vinnie otthonról egy hasáb tűzifát. A rebbe nagyon szegényen élt. Segítenünk kellett a feleségének a háztartási munkákban: fát aprítottunk, vizet hordtunk. Ebédig voltak a foglalkozások, aztán volt egy óra szünet. A rebbe megengedte, hogy játszunk, kifordított harisnyából készített labdával fociztunk. A héder első osztályában tanultuk meg az ábécét. A második évben már ismertük az alef-bészt, már tudtunk imákat olvasni. Négyéves kortól imákat olvastunk. A harmadik osztályban, öt-hat éves korunkban kezdtük tanulmányozni a Tórát. Ott ugyanolyan a nyelvezet, mint az imáknál, csak hozzájön még a nekudot [héber: pontozás]. Minden osztályban más rebbe tanított minket, és mindegyikük pontosan az abban az osztályban való tanításra volt fölkészítve. A héderben pálcarendszer volt. Harmadiktól kezdve, a rebbe minden csütörtökön ellenőrizte a tudásunkat. Volt egy bambuszpálcája. Ha a diák jól tudott mindent, a rebbe megdicsérte, ha pedig gyengébb volt a tudása, azt mondta: 'Húzd le a nadrágodat!' Kitétte a térdét, rá kellett feküdni, és ő annyiszor ütött a pálcával, amennyire szerinte rászolgált a diák. A nehézségeink hatéves korban kezdődtek, amikor be kellett iratkozni az elemi iskolába. Csehszlovákiában léteztek cseh oktatási nyelvű elemi iskolák zsidó gyermekek számára. Az iskolák koedukáltak voltak, a fiúk és a lányok együtt tanultak. Hatéves kortól fogva párhuzamosan jártunk az iskolába és a héderbe. A iskolában kilenc órákor kezdődött a tanítás. Otthon megreggeliztünk, és szokás szerint a héderbe mentünk, fél hétre. Imádkoztunk, fél kilencig tanultunk, aztán mentünk az iskolába. Ebédig az iskolában voltunk, aztán hazamentünk ebédelni, és visszamentünk a héderbe. Estig a héderben voltak foglalkozások. Késő este pedig, miután hazamentünk a héderből, nekiültünk a leckének. Igaz, az iskolai tanárok elég elnézőek voltak velünk, tudták, mennyire be vagyunk fogva a héderben. Nem adtak föl sok leckét otthonra, igyekeztek minél többet elvégeztetni velünk még az órán. De persze nehéz dolgunk volt. Az iskola világi volt. Sok minden, amit az iskolában tanítottak, éles ellentétben állt azzal, amit a héderben tudtam meg, és ez engem összezavart. Emlékszem, egyszer az iskolai természetrajzóra

után könnyes szemmel mentem oda édesapámhoz, és ezt kérdeztem tőle: 'A rebbe azt mondja, hogy Isten hat nap alatt teremtette a világot, az iskolában pedig teljesen mást meséltek nekünk. Az egyik a másikkal nem fér össze. Kinek higgyek, a rebbének vagy a tanárnak?' Apám haszid volt, de okos és jószágos ember, és megértette, mennyire rossz nekem, hogy így felfordultak a világról alkotott megszokott elképzeléseim. Azt mondta: 'Hallgasd meg mindkettőt. Amit a rebbe mond neked, azt tanuld meg a héder számára, azt pedig, amit a tanár követel meg tőled, tanuld meg az iskolának. Ha felnősz, majd rájössz, hogy s mint van ez.' Az iskolában kitűnő tanuló voltam, és a héderben is elég jól teljesítettem, így hát különösebb probléma nem volt velem. Szombaton a nagyapám mindig várta, mikor megyek már hozzájuk, és ellenőrizte, mit tanultam a héderben azon a héten. Ha elégedett volt velem, cukorkát kaptam tőle. Nagyanyám minden feltétel nélkül adott nekem cukorkát. Néha iskola után is beugrottam hozzájuk. Az elemi iskolába négy évig jártunk. Aztán még négy osztályt kellett elvégezni az úgynevezett polgári iskolában, utána lehetett felvételizni a gimnáziumba. Én és a testvéreim polgári iskolát végeztünk.